

Формується соціальний інтелект, створюються нові типи кооперації, здатність до командної роботи, комерціалізація знання (перетворення знання в товар), формується підприємницька культура [3, с. 52].

Враховуючи вищесказане, виокремлюється проблема інноваційної діяльності викладача вищого навчального закладу, яка включає три компоненти, а саме: гностичний – визначає пізнавальні, дослідницькі вміння, пов'язаний з обробкою та накопиченням матеріалу, включає систему знань і вмінь викладача, складає основу його професійної діяльності, творчий пошук інноваційних методів роботи; організаційний – передбачає організацію і корекцію власної діяльності і поведінки в реальних умовах; комунікативний – показує особливості комунікативної діяльності викладача, визначає наявність у нього потреб у спілкуванні, в становленні та розвитку контактів з колегами та суспільством.

Слід зазначити, що включеність викладача до інноваційної діяльності впливає на його професійну діяльність, тобто розвиває творчий підхід до справи, професійне зростання, підвищення професійної результативності діяльності. Стосовно психологічних факторів, що сприяють результативності інноваційної діяльності викладача вищого навчального закладу, слід виокремити високий рівень загального й невербального інтелекту та креативності, інтернальність, домінування мотивації досягнень, низький рівень фрустрованості, відповідний тип поведінкової активності тощо.

Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу є ключовою запорукою інноваційного розвитку освіти XXI століття. Суттєва модернізація змісту вищої освіти та приведення її у відповідність до сучасних наукових досягнень, особливо в галузі хай-тек ставлять нові теоретичні та методологічні запити перед підготовкою фахівців найвищої якості. Комплексному характеру підготовки викладачів вищу як менеджерів інноваційних змін сприяють: якісне оновлення форм і методів навчання і виховання, розробка інноваційних освітніх технологій, створення умов для розробки програми освіти протягом всього життя, участь в інтеграційних міжнародних проектах, ґрунтовне оновлення взаємозв'язку освіти, науки і виробництва на принципах фундаментальності, інноваційності, інформатизації, комп'ютеризації, гуманізації та ін.

Перспективу подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо у більш широкій інтерпретації творчо-конструктивного компоненту інноваційної діяльності викладача вищого навчального закладу в умовах суспільства ризику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Конституційний процес у галузі освіти: стратегічні рішення / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2013. – № 3 (50). – С. 5–8.
2. Зінковський Ю. Імператив сучасної парадигми вищої освіти / Ю. Зінковський // Вища школа. – 2013. – 9 (111). – С. 7–19.
3. Івлева Л. Перспективи інноваційного розвитку освіти / Л. Івлева, Є. Сідоріна, С. Карбовська // Вища школа. – 2013. – № 10 (112). – С. 49–58.
4. Клепко С.Ф. Модернізаційні процеси в сучасній освіті / С.Ф. Клепко. – К.: Шкільний світ, 2008. – 120 с.
5. Коцан І. Професійна підготовка сучасного вчителя: проблеми і орієнтири / І. Коцан // Вища освіта України. – 2013. – № 2 (49). – С. 13–19.
6. Матронина Л.Ф. Качество образования как императив современности / Л.Ф. Матронина // Философия образования. – 2014. – № 1. – С. 11–19.
7. Мікульюнок І. Про професійно-кваліфікаційні вимоги до посад науково-педагогічних працівників / І. Мікульюнок // Вища школа. – 2013. – № 12 (114). – С. 15–22.
8. Панасевич Д. Зв'язок вищої освіти з виробництвом – крок до підвищення якості підготовки фахівців / Д. Панасевич, А. Солоденко // Вища школа. – 2013. – № 10 (112). – С. 39–44.
9. Суліма Є. Інноваційні виклики сучасності й динаміка модернізації національної освіти / Є. Суліма // Вища школа. – 2013. – № 7 (109). – С. 7–12.
10. Цикин В.А. Философский дискурс инновационного образования : [монография] / В.А. Цикин, И.А. Брижатая. – Суми : ИПП «Мрія-1», 2014. – 224 с.

УДК 371.132

Касьянова Л.С., ст. викладач,
Слезенко А.О., ст. викладач
кафедри іноземних мов ФЕФ
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розкриваються теоретико-методологічні та практичні засади удосконалення психологічного забезпечення підвищення інноваційної готовності викладачів до роботи в нових умовах, що дає можливість підвищити ефективність роботи й отримати результат.

Ключові слова: продуктивна освіта, психологічне забезпечення, освітній простір, інновації.

Касьянова Л.С., Слезенко А.О. Инновационная деятельность как необходимая составная учебного процесса. В статье раскрываются теоретико-методологические и практические основы совершенствования психологического обеспечения повышения инновационной готовности преподавателей к работе в новых условиях, что дает возможность повысить эффективность работы и получить результат.

Ключевые слова: продуктивное образование, психологическое обеспечение, образовательное пространство, инновации.

Kasyanova, L., Slezhenko A. Innovation activity as a necessary component of the educational process. Article touches theoretical and methodological and practical bases of improving psychological support to improve the readiness of innovative teachers to work in new conditions. This makes it possible to increase efficiency and get the result.

Key words: productive education, psychological support, educational space, innovation.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України суттєвим чином змінюються умови функціонування вищої школи. Підвищуються вимоги держави і суспільства до якості освіти, кардинально оновлюються технології навчання, швидко змінюються організаційні та економічні умови діяльності вищих навчальних закладів, загострюється боротьба на ринку освітніх послуг. Реагуючи на динаміку зовнішнього середовища та враховуючи внутрішню потребу вдосконалитися, вищі навчальні заклади повинні реалізовувати свою соціальну місію за допомогою здійснення інноваційної діяльності, яка повинна бути спрямована на істотне підвищення якості вищої освіти; створення нових інтелектуальних чи наукоємних освітніх технологій, підручників і навчального обладнання; на розвиток нових джерел фінансування ВНЗ; удосконалення мотивації; підвищення професійного рівня професорсько-викладацького складу; створення інноваційної інфраструктури та забезпечення її діяльності.

Базовим критерієм, що визначає результативність процесу створення та використання інновацій у ВНЗ, є його інноваційний потенціал, що характеризує здатність вищого навчального закладу до здійснення процесів нововведень. Інноваційний потенціал ВНЗ є сукупністю різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, нематеріальні, фінансові, трудові, інтелектуальні та інші, необхідні для успішного здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційний потенціал ВНЗ визначають три групи показників: 1) показники якості освітніх послуг, 2) показники збалансованості інфраструктури ВНЗ; 3) показники результатів інноваційного розвитку вищого навчального закладу (соціальні, економічні, екологічні і т. ін.) [1, с. 7–8].

Стан інноваційного потенціалу ВНЗ багато в чому залежить від інноваційного клімату, характеристики якого часто є вирішальними для реалізації інноваційних цілей. У цьому зв'язку в статті з урахуванням результатів наукових досліджень таких учених, як В.О. Адольф, А.Л. Бірюков, М.В. Волинська, Н.Ф. Ільїна, В.Д. Нечаєв, Н.С. Ладижець, В.С. Лазарев, Н.І. Лапін, Б.П. Мартиросян, Г. Бекер, Є. Брукінг, Дж. Коулман та ін., ставиться за мету проаналізувати умови та особливості формування інноваційного клімату ВНЗ і розглянути основні складові цього процесу. Незважаючи на різноманітність визначень, інноваційний клімат, зазвичай, трактується як сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, від яких залежить здатність ВНЗ успішно здійснювати інноваційну діяльність.

Розвиток освіти завжди характеризувався своєрідним поєднанням двох важливих її рис – традиційності й прагнення до нового. Окремо ці риси неминуче ведуть або до застою, відставання від вимог часу, або до розриву з традиціями, ризикованих експериментів, прожектерства. Тільки поєднання здорового консерватизму, бажання дбайливо зберегти для нових поколінь досягнення творчої думки й історичного досвіду, з одного боку, і спрямованість на нові потреби й умови, а по можливості на випередження й стимулювання цих потреб і умов, тобто на інноваційний розвиток, з іншого, надає освіті й обґрунтованості, і динамізму, забезпечує її соціальні функції. Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів, що задовольняє вимоги навчання й виховання студентів відповідно до традиційної освітньої системи, виявилася сьогодні малоефективною для забезпечення справжнього професіоналізму й компетентності майбутніх фахівців. Прогрес у науці та техніці вимагає докорінних змін і в освіті. Зосередимо увагу на інноваційних процесах в освіті, без яких важко уявити ефективність навчального процесу.

Інноваційний процес – це процес удосконалювання освітніх практик, розвиток освітніх систем на основі нововведень або на основі насичення, видозміни цих систем на базі інноваційного розвитку й часткової зміни традиційних цілей, змісту й засобів освіти. Така переорієнтація, зміна пріоритетів не означає відмову від традиційних цінностей, від популярного девізу «знання – сила». Система знань і способів діяльності, якість знань (повнота, глибина, систематичність, гнучкість, усвідомленість, дієвість) залишаються підставою, що є основою освітнього процесу. Адже, як влучно висловився К.Д. Ушинський, «порожня голова не мислить». Йдеться тільки про те, що самі по собі знання ще не є кінцевою метою й результатом навчання або самоосвіти.

Інноваційність завжди була властива розвитку педагогічної дійсності. Народжений ще в Давній Греції метод маевтики, сократівських бесід, що приводять до істини, був свого часу значним нововведенням і не втратив свого розвивального потенціалу до наших днів. Глибоко інноваційними для свого часу були теорія й практика великого чеського педагога Я.А. Коменського, який заклав основи класно-урочної системи, сформував провідні принципи масового навчання. Видатний філософ і педагог Ж.-Ж. Руссо обґрунтував інноваційну для свого часу теорію вільного виховання, що відбувається в процесі спостережень, читання, праці, бесід, духовно збагачуючи й загартовуючи душу молодій людині.

Інноваційні процеси в педагогічній теорії і в освітній практиці помітно активізувалися наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., коли, зважаючи на швидкий розвиток науки й техніки, а також соціальні катаклізми, збільшився інтерес і до соціального виховання, і до проблеми формування особистості й індивідуальності. У цей час створюються й реалізуються на практиці теорія активної школи Д. Дьюї, метод проектів Д. Килпатрика,

система вільного розвивального навчання й виховання М. Монтесорі, школа вільного розвитку Р. Штайнера й багато інших інноваційних теорій, проектів і починань.

Наша педагогіка й школа має багаті інноваційні традиції. Це комплексне навчання й виховання (педагогічна антропологія) К.Д. Ушинського; оригінальна система вільного морального виховання, заснована на народній мудрості, Л.М. Толстого; досвід трудового виховання С.Т. Шацького; новаторська теорія й практика виховання в колективі А.С. Макаренка; гуманна школа радості В.А. Сухомлинського та ін.

Особливу роль у соціальному житті й у розвитку системи освіти СРСР, а потім країн СНД відіграла блискуча плеяда педагогів-новаторів, що здобули світову популярність у 80–90-х роках ХХ ст.: Ш.О. Амонашвілі, І.П. Волков, О.А. Захаренко, Є.М. Ільїн, В.Ф. Шаталов, В.О. Караковський, М.П. Щетинін, С.М. Лисенкова й деякі інші. Їхня творчість надихала й стимулювала атмосферу волі й творчості 60-х років за важких умов переходу до загальної середньої освіти на підставі обов'язкових, складних і насичених освітніх програм [1].

Ми ставили за мету вивчити інноваційну діяльність викладача, її доцільність і вплив на формування прихильності до інноваційної діяльності. Інноваційність – наявність оригінальних авторських ідей і гіпотез щодо перебудови педагогічного процесу. Нововведення, або інновації, характерні для будь-якої професійної діяльності людини, тому вони стають предметом вивчення, аналізу й впровадження. Інновації виникають у результаті наукових досліджень, аналізу й узагальнення передового педагогічного досвіду. У контексті інноваційної стратегії навчально-виховного процесу значно зростає роль викладача вищого навчального закладу як безпосереднього носія новаторських ідей. Інноваційна діяльність стає обов'язковим компонентом власної педагогічної системи. Зважаючи на розмаїття технологій навчання (діалогічні, комп'ютерні, проблемні, модульні та ін.), провідні педагогічні функції виконує викладач. Із впровадженням в освітній процес сучасних технічних засобів навчання він – консультант, порадник, аніматор, вихователь. У його професійній діяльності реалізуються не тільки вузькоспеціальні, предметні, знання, але й знання в галузі педагогіки й психології, технології навчання й виховання. На цій базі формується готовність до сприйняття, оцінення й реалізації педагогічних інновацій.

Поняття «інновація» означає нововведення, новизну, зміну; інновація як засіб і процес припускає введення чогось нового. Стосовно педагогічних процесів інновація – це введення нового в мету, зміст, методи й форми навчання й виховання, в організацію спільної діяльності викладачів і студентів. Н.Р. Юсуфбекова, зокрема, вважає педагогічну інноватику самостійною галуззю педагогічної науки, вченням про створення педагогічних нововведень, їхню оцінку й освоєння педагогічним співтовариством, застосування їх на практиці. Викладач вищого навчального закладу – це автор, розробник, дослідник, користувач й пропагандист нових педагогічних технологій, теорій, концепцій. Він повинен бути підготовлений до відбору, оцінення й застосування у своїй діяльності досвіду колег або пропонувананих наукою нових ідей і методик, тобто до педагогічного моніторингу.

Інноваційна спрямованість формування професійно-педагогічної культури викладача вищого закладу освіти припускає його залучення в діяльність зі створення, освоєння й використання педагогічних нововведень у практиці навчання й виховання студентів, створення у вищому навчальному закладі певного інноваційного середовища.

Інноваційний потенціал ВНЗ визначають три групи показників: 1) показники якості освітніх послуг, 2) показники збалансованості інфраструктури ВНЗ; 3) показники результатів інноваційного розвитку вищого навчального закладу (соціальні, економічні, екологічні і т. ін.) [2, с. 7–8].

Стан інноваційного потенціалу ВНЗ багато в чому залежить від інноваційного клімату, характеристики якого часто є вирішальними для реалізації інноваційних цілей. Незважаючи на розмаїтість визначень, інноваційний клімат, зазвичай, трактується як сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, від яких залежить здатність ВНЗ успішно здійснювати інноваційну діяльність.

До внутрішніх факторів, що сприятливо та стимулююче впливають на становлення інноваційного клімату, треба віднести такі, як:

- висока кваліфікація професорсько-викладацького складу;
- багаті традиції ВНЗ у галузі організації освітнього процесу, спортивні та культурні досягнення;
- наявність затребуваних напрямів підготовки кадрів;
- розвинена структура післядипломної освіти у ВНЗ: докторантура, аспірантура, пошукацтво, спеціалізовані ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій;
- розгалужена мережа філіалів;
- наявність потенціалу додаткової професійної освіти;
- наявність баз практики студентів;
- надання вищим навчальним закладом допомоги в працевлаштуванні випускників;
- наявність монографій, навчальних посібників і науково-методичних розробок, що друкуються за ініціативою власне викладачів;
- тенденції зі зростання обсягів НДР та ін.

Серед внутрішніх факторів, що стримують або обмежують створення у ВНЗ інноваційного клімату, можна назвати такі:

- нез'ясованість критеріїв відбору змісту освіти;

- невідповідність наявних педагогічних технологій навчання і контролю сучасним вимогам до освітнього процесу та якості підготовки випускників;
- недостатній ступінь розвитку фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
- розрив між теоретичним навчанням і практикою;
- слабка сприйнятливість професорсько-викладацького складу до інновацій у різноманітних галузях удосконалення діяльності ВНЗ;
- відсутність ефективної системи залучення студентів до НДР і НДРС і використання результатів досліджень в освітньому процесі;
- слаба популяризація досягнень ВНЗ (наукових шкіл, досягнень випускників);
- дефіцит фінансування діяльності ВНЗ, недостатній розвиток матеріально-технічної бази, інформаційного і науково-методичного забезпечення освітнього процесу, що модернізується;
- неефективність діючої системи профорієнтації;
- невідповідність рівня професорсько-викладацького складу вимогам, що зростають, до якості підготовки студентів;
- низький рівень зарплатні професорсько-викладацького складу;
- старіння викладацького корпусу;
- неprestижність ВНЗ та ін.

Інноваційна спрямованість модернізації вищої освіти значною мірою зумовлюється різноманітними факторами зовнішнього соціокультурного середовища. Серед них:

- політичні (наявність цільового держзамовлення на розробку і реалізацію державної програми в галузі молодіжної політики);
- економічні (кризові явища в економіці);
- демографічні (падіння народжуваності, криза родини та ін.);
- культурно-моральні (моральна деградація, зниження рівня загальної культури й освіченості молоді);
- зростання значущості вищої освіти у світі;
- наявність конкурентів на освітньому ринку.

Зазначені фактори у своїй сукупності детермінують формування інноваційного клімату в конкретному ВНЗ.

Можна зробити деякі узагальнення стосовно особливостей процесу формування інноваційного клімату у ВНЗ:

1. Специфіка діяльності ВНЗ (це стосується, насамперед, технічних університетів та інститутів) виявляється в тому, що вони виступають водночас і як креативна складова, і як виробнича складова, тобто вищі навчальні заклади не тільки «продукують ідеї» на рівні теоретичних положень, концепцій або наукових обґрунтувань. Вони доводять їх до статусу «готової продукції» у формі експериментальних і дослідних зразків, технологій, програм, технічних описів або методичних розробок (крім того, і на цьому слід особливо наголосити, ВНЗ безпосередньо беруть участь – більшою або меншою мірою – у фінансуванні основних робіт, пов'язаних із процесом інноваційної діяльності, а отже, є безпосереднім інвестором інноваційних проектів). Таким чином, вищі навчальні заклади в цьому контексті здійснюють фактично три різні функції:

- генерування інновацій;
- продукування інновацій;
- забезпечення умов для поширення інновацій [2, с. 43].

2. Оскільки ВНЗ є стійкою цілісною системою, то й сукупність зв'язків між усіма її ланками залишається також незмінною впродовж усього «виробничого процесу». Це означає, що протягом усіх етапів процесу інноваційної діяльності ВНЗ, їх ендогенне середовище залишається також незмінним, а отже, категорії «інноваційний клімат ВНЗ» та «інноваційний потенціал ВНЗ», які ідентифікуються наявністю/відсутністю «інформаційних» і «регламентуючих» зв'язків, фактично стають тотожними.

3. Кожний ВНЗ, як правило, має кілька наукових шкіл, що представляють різні галузі науки. Очевидно, що освітня та наукова діяльність навчального закладу формує і розвиває стійку систему взаємозв'язків між такими школами (у першу чергу, на основі міждисциплінарних зв'язків), змушує професорсько-викладацькі колективи різних кафедр спільно працювати над розв'язанням тих чи інших завдань. У свою чергу, така співпраця науковців, які представляють різні галузі науки, призводить до:

- виникнення всередині ВНЗ ефекту «інноваційного тиску»;
- виникнення ефекту «конвергенції інновацій» [3, с. 57].

4. Наявність мережі розвинених зв'язків із науково-дослідними та проектно-конструкторськими інститутами, промисловими підприємствами, а також іншими ВНЗ формує своєрідне «специфічне поле», основною «субстанцією» якого є спеціальна інформація (вона акумулює техніко-економічну, технологічну та іншу спеціальну інформацію) та інформація креативного характеру (вказує на проблеми і способи їх розв'язання, сприяє з'ясуванню та розробленню стратегій інноваційного розвитку. Очевидно, що наявність такого «поля» має визначальний вплив на формування екзогенного середовища функціонування ВНЗ. При цьому слід зауважити, що взаємодія ендогенного і екзогенного середовищ функціонування вищого навчального закладу призводить до виникнення ефекту «зовнішнього інноваційного тиску» [3, с. 35].

Діяльність кожного ВНЗ передбачає поєднання трьох основних напрямів: «освіта», «наука» і «продукування новацій». Безумовно, що між цими напрямками існує певна залежність і взаємозумовленість, яка формує цілісну систему причинно-наслідкових зв'язків. Так, рівень «наука» значною мірою детермінується рівнем «освіта», який сформувався в цьому вищому навчальному закладі. Це пояснюється тим, що висока «концентрація» науково-педагогічних працівників, а також наявне організаційне, інституційне та інформаційне забезпечення створюють усі необхідні умови для активної та ефективної наукової діяльності ВНЗ. З іншого боку, своєрідним кількісним показником результативності науково-дослідної роботи, яка здійснюється у вищому навчальному закладі, виступає третій напрям його діяльності – «продукування новацій». Тобто рівень «якості науки», який досягнуто в тому чи іншому ВНЗ, детермінує рівень напрямку «продукування новацій». При цьому слід зауважити, що рівень напрямку «продукування новацій» характеризується як кількісними характеристиками (кількість завершених розробок, виготовлених експериментальних і дослідних зразків, отриманих свідоцтв на винаходи, ліцензій, патентів тощо), так і якісними: кожне нововведення характеризується рівнем його інноваційності.

Окреслені залежності між основними напрямками діяльності ВНЗ формують цілісну ієрархічну систему рівнів: 1-й рівень – рівень «освіта»; 2-й рівень – рівень «наука»; 3-й рівень – «продукування новацій». При цьому очевидним є той факт, що між зазначеними рівнями існують не тільки прямі зв'язки, але й так звані «додаткові зворотні зв'язки», тобто результати діяльності вищого навчального закладу за третім напрямом – напрямом «продукування новацій» – неодмінно впливають і на його другий напрям – рівень «наука», відповідно посилюючи або послаблюючи цей напрям. Аналогічна залежність існує також між другим і першим рівнями: «наука» – «освіта». Іншими словами, успіх або неуспіх ВНЗ у продукуванні новацій неодмінно впливає як на рівень науки, так і на якість освіти в цьому навчальному закладі, відповідно підвищуючи або знижуючи їх. Така ієрархія складових ВНЗ багатьма науковцями трактується як його інноваційний потенціал [4].

Дотримуючись такого підходу, можна зробити деякі висновки:

1. Необхідною умовою формування інноваційного клімату вищого навчального закладу є виражена наявність у його діяльності трьох складових: «освіта», «наука» і «продукування новацій».
2. Достатньою умовою створення інноваційного клімату ВНЗ є виражена розвиненість, збалансованість та активна взаємодія зазначених складових, необхідний рівень яких визначається наявністю стійкої системи вертикальних активних зв'язків між ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аврелий М. Размышление / М. Аврелий. – Тула, 1882. – 190 с.
2. Борисова С.В. Проблеми формування і розвитку професійних якостей майбутнього педагога у вищому навчальному закладі / С.В. Борисова // Вісник Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. – Серія : Педагогічні науки. – Вип. 149. – Черкаси, 2009. – С. 97-99.
3. Владимирив А.И. Об инновационной деятельности вуза : [монографія] / А.И. Владимирив. – М. : ООО «Изд. Дом НАДРА», 2012. – 72 с.
4. Вовканич С.Й. Соціогуманістичний контекст наукомісткої економіки інноваційного суспільства / С.Й. Вовканич // Економіка України. – 2005. – № 3. – С. 42–48.
5. Гречаник Б.В. Інноваційноспрямований розвиток підприємств: організаційно- економічні аспекти : [монографія] / Б.В. Гречаник. – Львів : Ін-т регіон. досліджень НАН України; Івано-Франківськ: Західноукраїнський економіко-правничий університет; Івано-Франківськ : ПП «Супрун», 2007. – 187 с.
6. Барбаш В.А. Інноваційне середовище на базі університету дослідницького типу / В.А. Барбаш, К.О. Бояринова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.v.gov.ua/e-journals/PSPE/2008-2/Boyarinova_208208.htm.

УДК 374.1

Левченко Т. І.

професор кафедри психології і педагогіки
Київського національного лінгвістичного університету

САМОРОЗВИТОК СУБ'ЄКТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті аналізуються проблеми саморозвитку, самовдосконалення, трансформації, самомотивації студента в освітньому процесі.

Ключові слова: саморозвиток, самовдосконалення, трансформація, самомотивація.

Левченко Т. И. Саморазвитие субъекта в процессе обучения. В статье анализируются проблемы саморазвития, самосовершенствования, трансформации, самомотивации студента в процессе обучения.

Ключевые слова: саморазвитие, самосовершенствование, трансформация, самомотивация.

Levchenko T. Selfevolution of person in the process of training. The article analyzes problems of selfevolution, selfcultivation, self-realization, selfmotivation of subject in the process of training.

Key words: selfevolution, transformation, selfcultivation, selfmotivation.